

УДК 37.011.3-051:7]:17.022.1-027.561

Ірина ЧЕРЕЗОВА, кандидатка психологічних наук,
доцентка кафедри психології,
Бердянський державний педагогічний університет,
м. Запоріжжя, Україна

ПРОФЕСІЙНИЙ ІМІДЖ УЧИТЕЛЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН : КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ

Анотація. У статті розглянуто проблему щодо підготовки компетентного конкурентоспроможного фахівця в галузі мистецької освіти. Встановлено, що імідж є складним психолого-педагогічним явищем, своєрідною програмою соціальної поведінки людини і концентрує в собі найважливіші професійні характеристики, що презентуються через зовнішній вигляд та професійні якості. Професійний імідж вчителя розглядається як форма самовиявлення індивідуального цілісного образу особистості вчителя. Імідж педагога формується поступово і є прийомом впливу на особистість, способом саморегулювання та самонавчання, найважливішим елементом підготовки до професійної діяльності.

Ключові слова: імідж, професійний імідж вчителя, функції іміджу, види іміджу, структура професійного іміджу вчителя.

Нові стандарти й вимоги до системи вищої освіти підвищують рівень уваги до особистості сучасного вчителя, його професіоналізму, рівня соціальної мобільності, процесів розвитку особистісної та інформаційної культури. В означеному контексті виникає необхідність формування нового стилю соціальної поведінки майбутнього вчителя, яка б відповідала завданням розвитку суспільства, що вмотивовує розкриття проблеми, пов'язаної з формуванням професійного іміджу сучасного вчителя, й актуалізує потребу її вивчення.

Особистість учителя мистецьких дисциплін, його індивідуальна неповторність є водночас і обличчям, і якістю освітнього процесу. Вчитель є тією ланкою, завдяки якій відбувається сполучення в траєкторіях «учні-знання», «учні-мистецтво», «учні-цінності» тощо. І в цьому сенсі наявність у педагога професійного іміджу є гарантією успішного опанування учнями навчальної дисципліни, розуміння її, поваги і любові до музики.

Окремі аспекти формування професійно-педагогічного іміджу майбутнього вчителя висвітлено науковцями, які досліджували психологію індивідуальності (Б. Ананьєв, В. Мерлін, Є. Рогов, С. Рубінштейн), становлення «Я-концепції» особистості (Р. Бернс, А. Маслоу, К. Роджерс), специфіку сприйняття людини людиною та соціальної перцепції (Л. Божович, Л. Виготський, Б. Ломов), концептуальні засади та практичний інструментарій іміджології (Л. Браун, Ф. Джефкінс, А. Панасюк, В. Шепель), професійний імідж фахівця та особливості його ефективної самопрезентації (І. Альохіна, В. Бебик, Ф. Кузін), педагогічний імідж майбутнього вчителя (І. Володарська, Н. Гузій, С. Панчук, О. Чебикін).

Мета та методи дослідження – на основі теоретичного аналізу виявити психологічний контент та структуру професійного іміджу сучасного вчителя мистецьких дисциплін.

Аналіз наявних наукових досліджень свідчить, що термін «імідж» вживається в таких основних значеннях: зовнішній вигляд, образ, зовнішність людини; наочне уявлення про когось/щось, що виникає в уяві або думках; форма сприйняття та відтворення свідомістю явищ об'єктивної дійсності; відображення в психіці людини у вигляді образу тих чи інших характеристик певного об'єкта та ін. [3].

Імідж вчителя визначає його місце в структурі суспільних, фахових та особистісних стосунків. Виділяють такі групи функцій іміджу: ціннісні (особистісного зростання, комфортизації міжособистісних стосунків, психотерапевтична); технологічні (виокремлення кращих особистісно-ділових

якостей, міжособистісної адаптації, мінімізації та усунення негативних характеристик, організації уваги, подолання вікових меж); інші (психологічного захисту, соціального тренінгу, соціально-психологічного впізнавання, ілюзорно-компенсаційна) [2, с.14-15].

У науковій літературі виокремлюють такі види іміджу [1; 2; 4]:

1. Особистісний – імідж педагога, зумовлений його внутрішніми та особливими індивідуальними рисами (самоімідж і необхідний імідж).

2. Професійний – імідж учителя, детермінований його професійними якостями.

3. Сприйманий – імідж педагога очима оточуючих. Учитель може не знати, як реально до нього ставляться, тому цей тип іміджу стосується ідентифікації його особистості з обраним педагогічним фахом.

4. Дзеркальний – імідж педагога, що відповідає його уявленню про себе.

5. Корпоративний – імідж закладу освіти, в якому працює вчитель. Недоліком такого іміджу є мінімальне врахування сторонньої думки та відсутність самокритики.

6. Потоковий – імідж, зумовлений думкою сторонніх осіб, «поглядом збоку». Проте недостатня поінформованість, нерозуміння й упередженість спричиняють плітки та домисли, які також формують цей вид іміджу.

7. Ідеальний – імідж, що відповідає уявленням оточуючих про ідеал педагога.

8. Бажаний – імідж, до якого прагне вчитель. Він пояснюється намаганням особистості викликати певну психологічну готовність в оточуючих діяти певним чином щодо неї. Цей імідж є особливо важливим для молодих учителів, які тільки розпочинають свою педагогічну діяльність.

Структура іміджу вчителя є полікомпонентною, а його сутнісними складниками визначено такі [5, с.65-74]:

- внутрішнє «Я» - внутрішній образ учителя, що відповідає обраному фаху та виявляється в його професійній культурі й мисленні, емоційності та творчому

настрої, привабливості й вишуканості, внутрішній стійкості, гідності, мобілізації тощо;

- використання вербальних і невербальних засобів спілкування (жести, міміка, пантоміміка, інтонація, «магія слова», темпоритм мовлення);

- зовнішній вигляд учителя, що засвідчує ціннісні риси, які в гармонійному поєднанні з педагогічним артистизмом створюють позитивний образ учителя, сприяють формуванню гарного враження і репутації, допомагають виявити себе не тільки привабливою людиною, але й чудовим педагогом.

Зазначимо, що імідж не формується спонтанно, а є результатом цілеспрямованої роботи вчителя над собою в контексті вибудови взаємопоєднаних компонентів: когнітивного, габітарного, комунікативного та кінетичного. Формування іміджу – процес, для якого характерні всі компоненти процесуальності (цілемотивований, когнітивний, діяльнісний та оцінно-рефлексивний), а його результатом є створений образ або імідж.

Побудова іміджу сучасного вчителя є досить складним процесом, що пояснюється впливом сукупності факторів: можливостей учителя, освітніх завдань, особливостей інформаційних каналів, ментальних стереотипів, суб'єктів освітньої взаємодії тощо. Імідж педагога формується поступово і є прийомом впливу на особистість, способом саморегулювання та самонавіювання, найважливішим елементом підготовки до професійної діяльності. Цей процес потребує постійного управління, що передбачає конструювання позитивного образу, імплементацію бажаних характеристик у його поведінкову форму, мотиваційно-ціннісну спрямованість та комплексну систему оцінювання.

Отже, здійснений нами теоретичний аналіз зазначеної проблеми дав змогу охарактеризувати професійний імідж сучасного вчителя як важливу складову його професійної майстерності; визначити сутність і структуру іміджу як сукупність особистісних властивостей та професійних якостей учителя

музичного мистецтва, наявність яких забезпечує успішність музично-педагогічної та музично-творчої діяльності.

На нашу думку, саме особистість учителя, його індивідуальність визначають якість навченості, розвиненості, вихованості учнів. Імідж учителя повинен знайти власне існування, стати окремою цінністю та основою професійного становлення сучасного вчителя мистецьких дисциплін, що потребує оновлення мистецьких концепцій та парадигм у галузі музично-педагогічної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Волинець І. М. Особистісний імідж сучасного педагога загальноосвітнього навчального закладу. *Народна освіта*. 2016. Вип. 1. С. 32-36.
2. Довга Т. Я. Імідж сучасного вчителя : навч. посібник. Кіровоград : ПП «Ексклюзив-Систем», 2014. 144 с.
3. Калюжний А. А. Особливості побудови професійного іміджу. *Вісник Державного університету управління*. Серія : Соціологія і керування персоналом. № 3 (19), 2010. С. 59-63.
4. Калюжний А. А. Соціально-психологічні механізми побудови іміджу. *Вісник Державного університету управління*. Серія : Соціологія і керування персоналом. № 2 (13), 2015. С. 15-19.
5. Ковальчук Л. Формування іміджу майбутнього вчителя у процесі вивчення педагогічних дисциплін в класичному університеті. *Вісник Львівського університету*. Серія : Педагогічна. 2007. Вип. 22. С. 65-74.

РОЛЬ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ Й УСВІДОМЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ

УДК 378.015.31:39]:78.036(477)

Анетта ОМЕЛЬЧЕНКО, кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри теорії та методики навчання мистецьких дисциплін,